

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу Красносельської Анастасії Андріївни на тему: «Екологізація сільськогосподарського виробництва як основа розвитку «зеленої» економіки» представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 Економіка, галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Актуальність теми дисертації

Актуальність дисертаційного дослідження А.А. Красносельської визначається трансформаційними процесами у світовій економіці, який характеризується зміною парадигми від традиційної індустріальної моделі розвитку до принципів «зеленої» економіки на тлі прогресуючих глобальних кліматичних змін, виснаження природних ресурсів та необхідності забезпечення продовольчої безпеки. Для України, як потужної аграрної держави, євроінтеграційний курс та приєднання до Європейського зеленого курсу (European Green Deal) вимагають докорінної і системної трансформації всього аграрного сектору. Проблема набуває актуальності через те, що вітчизняне сільське господарство досі зберігає свій сировинний характер та відрізняється високою енергоємністю, що в реаліях воєнного стану та енергетичної кризи становить пряму загрозу національній безпеці. З огляду на ці виклики, існує нагальна потреба у переході аграрних підприємств від лінійних моделей виробництва до сучасних циркулярних, де процеси екологізації розглядаються не як додаткова витратна стаття, а як фундаментальна основа економічного зростання та стабільності. Усі ці зміни вимагають розробки нових науково-методичних підходів і дієвих практичних механізмів екологізації, які б комплексно поєднували досягнення енергетичної автономності, забезпечення глибокої переробки продукції та відновлення природної родючості ґрунтів.

Оцінка обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій,

сформульованих у дисертаційній роботі А. А. Красносельської, забезпечується глибоким та всебічним вивченням фундаментальних праць з питань екологізації аграрного виробництва і сталого розвитку, а також системним та коректним використанням комплексу сучасних загальнонаукових і спеціальних методів економічного дослідження. Достовірність одержаних результатів підтверджується опрацюванням репрезентативного обсягу емпіричних і статистичних даних, що детально відображають реальний стан земельних ресурсів, рівень агрохімічного навантаження, вплив порушення сівозмін та процеси виснаження ґрунтів у різних макрорегіонах України, зокрема в зонах надмірної інтенсифікації землеробства та логістичної трансформації. Високий рівень достовірності додатково аргументується логічною узгодженістю теоретичних узагальнень із практичними розрахунками, а також належною апробацією ключових ідей на науково-практичних конференціях та їх публікацією у відповідних фахових виданнях.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає у комплексному вирішенні важливого науково-прикладного завдання щодо розробки теоретико-методологічних засад та практичних інструментів переходу сільськогосподарських підприємств на принципи «зеленої» економіки. Авторкою сформовано нові та вдосконалено існуючі методичні підходи до оцінки еколого-економічних наслідків традиційних виробничих моделей, науково обґрунтовано стратегії подолання таких екологічних загроз, як водна ерозія чи евтрофікація водойм, а також запропоновано дієвий організаційно-економічний механізм впровадження ресурсозберігаючих циркулярних практик, що в сукупності становить вагомий внесок у розвиток сучасної агроекономічної науки.

У вступі авторка обґрунтовує актуальність обраної теми крізь призму необхідності переходу вітчизняного аграрного сектору до принципів «зеленої» економіки, чітко формулює мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, а також розкриває наукову новизну та практичне значення отриманих результатів.

Зокрема, у першому розділі, на основі опрацювання літературних джерел і власних узагальнень: здійснено ґрунтовний аналіз теоретико-методологічних засад екологізації сільськогосподарського виробництва, де здобувачкою зроблено акцент на тому, що екологізація націлена на виявлення слабких та сильних сторін сільськогосподарської діяльності, зовнішніх та внутрішніх загроз та врахування всіх факторів впливу сільськогосподарської діяльності (с. 28), сформовано авторську архітектоніку принципів еколого-орієнтованого агровиробництва (с. 42) та розроблено новітній методичний інструментарій оцінки синергетичних ефектів за допомогою розрахунку еко-енергетичного мультиплікатора (с. 59-62).

У другому розділі здійснено комплексний аналіз сучасного еколого-економічного стану аграрного сектору України, зокрема проаналізовано динаміку викидів парникових газів від сільськогосподарської діяльності в Україні (с. 87-88), виявлено асиметричність екологізації вітчизняного агровиробництва, яка потребує впровадження принципів циркулярної економіки та технологій біоенергетичної переробки (с. 93), здійснено оцінку екологічних наслідків та прямих збитків агросектору України від воєнних дій (с. 94), запропоновано оцінку ризиків та бар'єрів енергетичного переходу України до 2050 р. (с. 112), досліджено інституційні й логістичні параметри розвитку агроенергетичного сектору (с. 121), розроблено схему заходів екосистеми цифрової екологізації АПК, яка базуються на використанні цифрових інструментів для зниження антропогенного навантаження на довкілля (с. 136).

Третій розділ має чітке стратегічне та прикладне спрямування, оскільки в ньому розроблено: алгоритм трансферу «зелених» технологій у системі взаємодії аграрних закладів вищої освіти та підприємств АПК (с. 158-159); доведено, що стратегія «зеленого» відновлення має базуватися на синергії природничого, інженерного, суспільного та організаційного базисів (с. 153); обґрунтовано економетрично прогнозу модель еко-енергетичного мультиплікатора (2024–2030) (с. 169), яка емпірично доводить економічну

доцільність біоенергетичних проєктів; запропоновано модель державного стимулювання екологічно орієнтованої трансформації аграрного сектору в умовах повоєнного відновлення (с. 186).

Отримані результати дослідження належно оформлені, узагальнені та відображені у таблицях, рисунках і додатках. Їх апробацію забезпечено через публікацію у спеціалізованих вітчизняних і зарубіжних рецензованих наукових фахових виданнях, а також через оприлюднення у матеріалах науково-практичних конференцій.

Загальні висновки дисертації повністю узгоджуються з поставленими завданнями є логічними, обґрунтованими та відображають вичерпне вирішення важливої науково-прикладної проблеми сталого розвитку.

Представлена дисертаційна робота відзначається високим ступенем завершеності та самостійності виконання, що підтверджується належною апробацією результатів на міжнародних конференціях та їх вагомою публікацією у фахових виданнях.

Вищезазанечене дає підстави стверджувати, що дисертаційна робота А.А. Красносельської є завершеною науковою працею, яка демонструє високий рівень наукової зрілості та дотримання академічних стандартів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота виконана відповідно до плану наукових досліджень і розробок Вінницького національного аграрного університету і є складовою частиною науково-дослідної тематики: «Організаційно-економічні аспекти розвитку агроєкосистем на засадах екологізації економіки» (номер державної реєстрації 0224U033336, 2021-2024 рр.), у межах якої авторкою здійснено теоретико-методологічне обґрунтування процесів екологізації сільського господарства як концептуальної бази для переходу до «зеленої» економіки. Для забезпечення цього переходу авторкою запропоновано новітній організаційно-економічний механізм активізації екоінноваційної діяльності вітчизняних аграрних підприємств.

Практичне значення та впровадження результатів дослідження

Дослідження мають науково-теоретичне та практичне значення. Підтвердженням цьому є представлені документи про впровадження окремих його результатів в практичну діяльність державних органів влади та громадських організацій: ТОВ «Органік-Д» – науково-практичні рекомендації щодо створення замкненого циклу виробництва, що дозволило оптимізувати процеси утилізації органічних відходів та їх трансформації у вторинні ресурси (довідка № 57 від 10.02.2026 р.); у практичну діяльність ТОВ «Міскантус-Технолоджи» – впроваджено науково-практичні рекомендації щодо формування ланцюгів доданої вартості у виробництві твердого біопалива з енергетичних культур (довідка № 7/02 від 10.02.2026 р.); практичну діяльність Іллінецької територіальної громади розроблені підходи до інтеграції сільськогосподарських підприємств громади у систему переробки органічних відходів для отримання альтернативних видів палива, що сприяє зміцненню енергетичної автономності комунального сектору (довідка № 13 від 15.01.2026 р.); практичну діяльність Департаменту агропромислового розвитку Вінницької ОВА – напрацювання у сфері використання цифрових технологій (точного землеробства, систем MRV та IoT-рішень) як фундаментальної платформи для мінімізації антропогенного навантаження на агроєкосистеми та монетизації екосистемних послуг (довідка № 01.1-27/169 від 11.02.2026 р.).

Поставлені на початку роботи завдання дослідження виконані, що дозволило досягти його мети.

Наукова новизна і достовірність отриманих результатів

Наукова новизна одержаних результатів даного дослідження полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних положень та розробці практичних рекомендацій щодо екологізації аграрного виробництва. Основні положення наукової новизни розкриваються за такими напрямками:

– вперше сформовано стратегічну архітектуру державного стимулювання екологічно орієнтованої трансформації аграрного сектору;

- удосконалено понятійно-термінологічний апарат трактування сутності категорії «екологізація сільськогосподарського виробництва»;
- замість традиційної тріади сталого розвитку запропоновано систему, що базується на чотирьох взаємопов'язаних базисах: природничому, інженерному, суспільному та організаційному;
- набули подальшого розвитку концептуальні засади формування циркулярних моделей в АПК;
- обґрунтовано регіональну диференціацію біоенергетичного потенціалу аграрного сектору.

Вагомим здобутком авторки, що суттєво поглиблює наукову новизну та практичну цінність дослідження, є розробка і наукове обґрунтування концепції еко-енергетичного мультиплікатора. Застосування цього новітнього методичного інструментарію дозволяє комплексно та кількісно оцінити синергетичний ефект від впровадження циркулярних практик і біоенергетичних технологій в аграрне виробництво. Використання еко-енергетичного мультиплікатора дає можливість достовірно виміряти не лише прямі економічні результати від оптимізації процесів, але й супутні екологічні вигоди та рівень підвищення енергетичної автономності сільськогосподарських підприємств, що є критично важливим показником для обґрунтування успішного переходу вітчизняного агросектору до моделі «зеленої» економіки. Впровадження такого підходу в аналітичну практику безперечно засвідчує високий рівень обґрунтованості запропонованих у дисертації організаційно-економічних рішень.

Повнота викладення наукових положень, матеріалів, висновків і рекомендацій в опублікованих працях

Всього за темою дисертаційного дослідження опубліковано 13 наукових праць загальним обсягом 8,42 ум. др. арк. (власний доробок авторки 4,96 ум. др. арк.), 0,16 ум. др. арк. у виданнях, які індексуються у наукометричних базах Scopus та Web of Science Core Collection, 2,61 ум. др. арк. у наукових фахових

видання України, включених до міжнародних наукометричних баз; 0,77 ум. др. арк. у монографіях іноземною мовою; 0,41 ум. др. арк. у інших виданнях. В сукупності, усе це засвідчує достатню апробацію матеріалів дисертації.

Здійснений аналіз наукового доробку А.А. Красносельської у фахових виданнях підтверджує повноту та вичерпність висвітлення ключових результатів проведеного дослідження. Опубліковані праці акумулюють суттєві елементи наукової новизни, забезпечуючи поглиблення теоретико-методологічних засад, аргументацію організаційно-економічних рішень, а також формування дієвих практичних рекомендацій.

Дотримання принципів академічної доброчесності

Авторкою суворо дотримано принципів академічної доброчесності, оскільки використання ідей, результатів і текстів інших вчених супроводжуються коректними посиланнями на відповідні першоджерела, а в опублікованих у співавторстві працях чітко виокремлено та використано лише особистий науковий внесок здобувачки.

Мова і стиль викладення результатів

Дисертаційна робота подана у вигляді кваліфікаційної наукової праці на правах рукопису, має стандартну структуру. Складається з анотації, списку опублікованих праць за темою дисертації, змісту, вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Робота написана державною мовою та відповідає академічним стандартам й вимогам. Викладення інформації є послідовним і доступним, що сприяє зрозумінню та осмисленню представлених результатів дослідження.

Основний обсяг дисертації становить 214 сторінок комп'ютерного тексту. Робота містить 50 таблиць, 18 рисунків, 3 додатки викладених на 12 сторінках. Список використаних джерел включає 184 найменування, викладених на 22 сторінках.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

У загальному, дисертаційна робота написана з дотриманням існуючих вимог, має логічно побудовану структуру і є завершеним науковим дослідженням. Однак, в результаті аналізу дисертаційної роботи, виникли дискусійні питання:

1. У роботі детально проаналізовано «зони надмірної інтенсифікації» саме на прикладі Вінницької, Полтавської та Черкаської областей. Проте специфіка екологізації в умовах ризикованого землеробства Півдня або перезвожених ґрунтів Полісся потребує глибшої диференціації інструментів.

2. Авторка наголошує на критичному рівні насичення сівозмін просапними культурами (до 90 %). Хоча запропонована «стратегічна архітектура державного стимулювання» містить інструменти підтримки, механізми притягнення до відповідальності за виснаження ґрунтів («майнінг» родючості) описані менш детально.

3. Запропонований показник «еко-енергетичного мультиплікатора» виглядає занадто теоретизованим і може бути складним для практичного застосування пересічними агропідприємствами.

4. Авторка надмірно акцентує увагу на цифровізації («Smart Agriculture»), що в умовах війни та обмежених фінансових ресурсів може бути недоступним для малих фермерських господарств.

Однак зазначені зауваження не знижують позитивної оцінки дисертаційної роботи.

Загальний висновок

З огляду на актуальність, новизну, важливість отриманих авторкою наукових результатів, їх обґрунтованість і достовірність, а також практичну цінність сформульованих положень і висновків, дисертаційна робота А.А. Красносельської на тему: «Екологізація сільськогосподарського виробництва як основа розвитку «зеленої» економіки» відповідає вимогам чинного законодавства України, що передбачені в п. 6-9 «Порядку

присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами) та вимогам наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), а її авторка А.А.Красносельська заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
професорка кафедри підприємництва,
торгівлі та прикладної економіки
Карпатського національного університету
імені Василя Стефаника

Діана ШЕЛЕНКО

Підпис Шеленко
ЗАСВІДЧУЮ
Начальник відділу кадрів
Орест СМІШКО
20~~25~~²⁶ р.